

## Спадковий договір

Столична юстиція консультує громадян щодо захисту спадкових прав у рамках кампанії «Я МАЮ ПРАВО!»: Цивільним кодексом України 2003 року (далі – ЦК України) запроваджено новий вид договору, направлено на відчуження майна – Спадковий договір.

У прямому розумінні спадковий договір не передбачає виникнення спадкових правовідносин і до спадкового права належить лише через те, що настання певних правових наслідків для однієї сторони пов'язані зі смертю іншої.

Відповідно до статті 1302 ЦК України, за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

В цілому, спадковий договір має чимало схожого з договором про довічне утримання.

За аналогією з договором довічного утримання, за спадковим договором набувач зобов'язаний виконувати певні дії, спрямовані на забезпечення відчужувача або інших осіб за вказівкою відчужувача утриманням та доглядом.

Основна відмінність між цими договорами полягає в часі виникнення у набувача права власності на майно: за договором довічного утримання це право виникає з моменту укладання договору, а за спадковим договором набувач стає власником майна після смерті відчужувача; до настання смерті відчужувача ніяких прав на його майно у набувача немає.

Проте, у виключних випадках, якщо це передбачено договором, набувач може бути наділений правом володіння та користування зазначеним майном ще за життя відчужувача, якщо це викликано необхідністю виконання його розпоряджень.

Особливість спадкового договору також полягає в тому, що зобов'язання, покладене на набувача, може здійснюватись як до, так і після відкриття спадщини.

На виконання умов спадкового договору набувачем відчужувач має право призначити особу, яка здійснюватиме такий контроль після його смерті. У разі відсутності такої особи контроль за виконанням спадкового договору здійснює нотаріус за місцем відкриття спадщини. Логічно, що це положення поширюється на здійснення визначених договором дій, які мають бути вчиненими після смерті відчужувача.

Сторонами спадкового договору, згідно зі статтею 1303 ЦК України можуть бути:

- на стороні відчужувача – подружжя, один із подружжя, інша особа;
- на стороні набувача – фізична або юридична особи.

Якщо відчужувачем за спадковим договором є подружжя, то предметом договору може бути майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності або особистої власності будь-кого з подружжя.

У договорі може бути передбачено, що у разі смерті одного з подружжя майно переходить до другого з подружжя і тільки після смерті останнього – до набувача за договором.

З огляду на зазначене, майно, яке є предметом спадкового договору, не може бути предметом спадкування.

Крім того, заповіт щодо майна, вказаного в спадковому договорі, є нікчемним.

Спадковий договір може бути розірваний за згодою сторін. В односторонньому порядку розірвання договору можливе лише за рішенням суду:

- на вимогу відчужувача – у разі невиконання набувачем його розпоряджень;

- на вимогу набувача – у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача.

Згідно зі статтею 1304 ЦК України, спадковий договір укладається в письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

На майно, яке є предметом спадкового договору нотаріусом накладається заборона відчуження у встановленому законом порядку.

У разі смерті відчужувача, на підставі органу цивільного стану про смерть нотаріус знімає заборону відчуження і реєструє за набувачем право власності.

У разі смерті набувача до відкриття спадщини спадковий договір, з огляду на його суворо особистий характер, вважається припиненим і права та обов'язки, що є його змістом, не можуть перейти до спадкоємців набувача. Цей висновок впливає із сутності правовідносин між набувачем і відчужувачем, визначених главою 90 ЦК України.

Наведене положення застосовується не зважаючи на те, що якщо виконання спадкового договору відбулося до відкриття спадщини (стаття 1305 ЦК України), а смерть набувача настала раніше смерті відчужувача, це може мати своїм результатом понесення набувачем істотних матеріальних витрат, які тим не менш не відшкодовуються його спадкоємцям.

Головний спеціаліст  
Управління з питань нотаріату  
Н.В. Гурська